

MEHMET ALİ LAGA

Doç. Dr. Elvan TOPALLI

Türk resminde, doğum tarihleri 1880'lere rastlayan 4'üncü asker ressamı kuşağı içinde yer alan Mehmet Ali (Laga), Trablusgarp doğumlu olup Muhammed Zafir el-Medeni'nin (1828-1903) torunudur. Muhammed Zafir el-Medeni, Şaziliyye tarikatının Medeniyye kolunun kurucusudur. İki eşinden 14 erkek ve 9 kız çocuğu olmuştur. Oğullarından Ali'nin, Zehra Hanım ile evliliğinden de 1878'de Mehmet Ali Bey doğmuştur. Çocukluğundan itibaren resme merakı ve yeteneği olan Mehmet Ali, Kuleli Askerî Okulu'nda eğitim almış ve ilk resim hocası, Ressam Hüseyin Zekai Paşa'nın (1860-1919) kardeşi Hasan Rıza (1864-?)'dır. Osman Nuri Paşa (1839-1906) ve Hoca Ali Rıza (1858-1930), Mehmet Ali'yi destekleyen diğer hocalarıdır. 1896'da Harbiye Mektebi'ne giren Mehmet Ali, 1898 yılında Harbiye Mektebi'nden teğmen rütbesiyle mezun olmuştur. Harbiye'den mezun olduğu yıl, rütbesi üsteğmenliğe yükseltilerek Trablusgarp-Bingazi'ye gönderilmiştir. 1902 yılında, yüzbaşı rütbesine terfi ettirilerek Trablusgarp merkezde görevlendirilmiş ve 1905'e kadar burada kalmıştır.

Kuleli ve Harbiye'deki eğitimi sırasında oluşmaya başlayan resim üslubunun paralelinde, Mehmet Ali Bey'in ilk büyük boyutlu yağlı boya çalışmalarından biri, 1902 tarihini taşıyan ve imzalı olan Sadabat Sefası (Sakıp Sabancı Müzesi) tablosudur. Tablo, Polonyalı Ressam Stanislas Chlebowsky'nin (1835-1884), Kâğıthane / Kâğıthane'de Osmanlı Yaşamı tablosu örnek alınarak yapılmıştır.

Mehmet Ali Bey 1906 yılında, kolağası rütbesine terfi ettirilerek İstanbul'daki Hassa Ordusu Erkan-ı Harbiyesi Resimhanesine nakledilmiştir. 1908 yılında ise görevi değiştirilerek Yıldız Tümeni'nde yeni oluşturulan 5'inci Alay 4'üncü Tabura kolağası olarak göreve getirilmiştir. 1909'da Tasfiye-i Rütbe Kanunu gereğince rütbesi yüzbaşılığa indirilmiştir. Aynı yıl içinde önce Mekteb-i Harbiye-yi Şahane Bölük Komutanlığına nakledilmiş sonra astsubay rütbesiyle İptidai Mektebi'nde görevlendirilmiştir. 1911 yılı sonlarında Kuleli Askerî İdadisi'nde resim öğretmenliğine tayin edilmiştir. 1912'de

Balkan Savaşı dolayısıyla önce Edirne-İskeçe'de yüzbaşı olarak görev almış sonra ressam olduğu için Mevki-i Müstahkem ressamlığına getirilmiştir. Akabinde Mevki-i Müstahkem Divan-ı Harb üyeliğini üstlenmiştir. 1913 yılında Malkara'nın düşman eline geçmesiyle Mehmet Ali Bey, esir olarak Sofya'ya götürülmüştür.

Mehmet Ali Bey'in Edirne'de yaptığı resimlerden çok azı, bir iki kaynaktan karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi'nde görülebilen bu resimler, Mihal Köprüsü, Selimiye Camii ve Üç Şerefeli Camii gibi şehrin önemli yapılarını konu almaktadır. Ayrıca şehrin genel görünümünü resmeden Mehmet Ali Bey, aynı resim anlayışını gittiği diğer şehirlerde yaşamı boyunca sürdürecektir. Mehmet Ali ve Mehmet Sami Beyler (Yetik, 1878-1945), Edirne'deyken Sana-yi Mektebi Müdürü Ressam (Şehit) Hasan Rıza'yı (1857-1913) evinde ziyaret etmiş ve Edirne düşüşünde Mehmet Ali Bey, komutanlık odasındaki bir tabloyu şasesinden keserek düşman elinden kurtarmıştır. Kurtardığı Fatih'in Ordusu ile Edirne'den İstanbul'a Yürüyüşü (Fatih'in Edirne'den Toplarla İstanbul'a Hareketi) (İstanbul Deniz Müzesi) isimli bu resmin kompozisyonu Hasan Rıza'ya, boyası deniz ressamı Gelibolulu Süvari İhsan'a (1881-1906) aittir.

Edirne'nin, Bulgarların eline geçişi ile birlikte Mehmet Ali ve Mehmet Sami Beyler için yeni bir dönem başlamıştır. Sofya'da on beş gün boyunca otel odasında tutulduktan sonra serbest bırakılan Mehmet Ali ve Mehmet Sami, burada da resim yapmaya devam etmiş hatta dönemin Sofya Güzel Sanatlar Akademisi Müdürü Anton Mitov (1862-1930) ile tanışıp resimlerini ona göstermişlerdir. Mitov, Mehmet Ali ve Mehmet Sami'ye Avrupa'daki Çallı İbrahim'i tanıyıp tanımadıklarını sormuştur. Kendi oğlunun Çallı İbrahim'i övdüğünü belirtince Mehmet Sami, Çallı'dan daha kudretli ve kuvvetli ressamlarımızın olduğunu söylemiştir. Anton Mitov, Mehmet Ali ve Mehmet Sami'nin resimlerini görmek isteyince Mehmet Sami, kaldıkları otele kendisini davet etmiştir. Mitov, bir hafta sonra otele gelerek resimleri görmüş ve şaşkınlıkla karışık hayran olmuştur.

Mehmet Ali'nin Sofya resimlerinde betimlediği yerlerin hepsi tespit edilemese de genelde şe-

hir merkezindeki ve civarındaki yapıları resmettiği anlaşılmaktadır. Bunlar arasında Aslanlı Köprü, St.Nedelya Kilisesi, St.George Rotundası, Ayasofya Kilisesi, St.Alexander Nevski Katedrali ve Bali Efendi Türbesi sayılabilir. Bu resimlerdeki mekanlar, eski fotoğrafları ile karşılaştırıldığında aralarındaki benzerlikler görülmekte ve Mehmet Ali'nin gördüklerini resmettiği anlaşılmaktadır. Bazı Sofya resimlerinde Mehmet Ali, Kiril alfabesindeki harflere benzer öğelere yer vermişse de bunlar anlamlı ve anlaşılır kelimeler değildir. Mehmet Ali'nin, Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi'nde yayımlanan Sofya resimlerinde bunun gibi örnekler görülmüştür. Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi'nin 14'üncü sayısında Muallim Vahyi'ye (Vahyi Ölmez, 1878-1957) göre Mehmet Ali ve Mehmet Sami'nin bu süreçte yaptıkları resim sayısı, 30-40 kadardır. Bugün hâlâ Mehmet Ali'nin Sofya resimleri için tam bir sayı vermek mümkün değildir. Genelde kağıt üzerine pastel ve kuru boya ile yaptığı bu resimlerde Mehmet Ali, az figürlü ve küçük boyutlu çalışmıştır. Binaları tek başına gösteren resimlerin çokluğu, ressamın ilgisini çeken, adeta belgeleme gereği duyduğu ve kendisine farklı gelen mekanların resmini yaptığı düşüncesini uyandırmaktadır. Ayrıca aldığı resim eğitime göre perspektifi ve gölgelendirmeleri gerçekçi bir şekilde verdiğini söylemek mümkündür.

Sofya'da bir sene kadar kaldıktan sonra Kuleli Mektebi'ndeki resim muallimliğine geri dönen Mehmet Ali, Birinci Dünya Savaşı'nın çıkmasıyla 1914-1918 yılları arasında Çanakkale Müstahkem Mevkii Ressamlığı görevini yürütmüş; 1916'da tekrar kolağası, 1918'de binbaşı olmuştur. Bu süre içinde, Çanakkale civarındaki yerleri ve savaş görüntülerini özellikle karakalem olarak yaptığı resimlerine yansıtmıştır. Bu resimlerden 98'i Çanakkale Deniz Müzesi'nde bulunmaktadır. Çoğu karakalem olarak yapılan resimlerin bazıları kuruboya ile renklendirilirken bazılarında suluboya ve çini mürekkebi kullanılmıştır. Neredeyse hepsinde tarih atılmış, açıklama yazılmış ve imzalanmıştır. 1915 Mart ayından 1918 yılbaşına kadar tarihlendirilebilen bu resimlerin çoğunda Çanakkale'nin merkezi konu alınmıştır. Mehmet Ali Bey'in Müstahkem Mevkii Ressamı olması nedeniyle Gümrük Önü'nü, Saat Kulesi'ni, Müslüman ve Rum mahallelerini, balıkhane ve balık

iskelesini, kıyıdan görülen Katolik kilisesi ile içeride kalan Rum kilisesini, Sarıçay üzerindeki köprüyü resmettiği gibi Çanakkale'yi uzaktan, denizden ya da tepeden görecektir şekilde resmetmiştir.

Bu resimlerin bazıları, bombardıman ve yangın sonrasını gösterdiğinden tahrip olan binaları, surları ve evleri görmek mümkündür. Mehmet Ali, Çimenlik Kalesi'ni yakın plandan resmederken Çimenlik iskelesi ve çeşmesini daha uzaktan ele almıştır. Kilitbahir Kalesi'ni ise hem karşı kıyıdan hem yakınından resmetmiştir. Seddülbahir resimlerinde de genelde kaleyi ve civarını harap halde resmetmiş, büyük ihtimalle bombardıman sonrası görünümünü tespit etmiştir. Bazen kaleye ve limana uzaktan bakmış, bazen de yakın plandan çalışmıştır. Sarıca Ali Tepesi, Yenişehir, Pınarbaşı, Yağcıköy ve Kızılcaviran köylerinin yanı sıra Gavurhisar, Kumkale Kaleleri, Cevat Paşa, Vehip Paşa ve Bahri Sefid Müstahkem Mevkii Karargahları, Kestanbolu ılıcası ve Kızılçık suyu, Ezine Uzun Minare, Sarıca Sultan Türbesi, Kepez ve Hisarlık Burnu, Çanakkale ve Hamidiye Şüheda mezarlıkları, Mesudiye Tabyası ve topu, Hamidiye Meydanı ve topu gibi resimlerinden anlaşıldığı üzere Çanakkale civarındaki yerleri, köyleri, askeri alan ve techizatını resmetmiş; doğal güzelliklerin yanı sıra askerî, dinî ve tarihî önemi olan yerleri göstermeyi tercih etmiştir. Bunların yanı sıra bir Fransız topçusunun başlığını resmetmesi, Çanakkale'de gördüklerini nasıl resmettiyse eline geçeni de aynı şekilde belgelemek istediğini göstermektedir.

Çanakkale Deniz Müzesi'nde bulunan 100'e yakın resim dışında son yıllarda müzayedelerde ve on-line kaynaklarda karşımıza çıkan Mehmet Ali Laga resimleri arasında Çanakkale Savaşı ile bağlantılı resimler de görülmektedir. Dolayısıyla bunların sayılarının daha fazla olduğunu düşünmek mümkündür. Diğer taraftan bu yeni yeni ortaya çıkan resimlerde de Laga'nın, Çanakkale Boğazı'nı, Gümrük Önü'nü ve iskelesini, Sarıçay Köprüsü'nü ele aldığı görülmektedir. Genel olarak Laga'nın Çanakkale Savaşı resimlerine bakıldığında anbean savaşı görmek ya da cephe savaşı görmek mümkün değildir. Bunun iki nedeni olabilir: Laga'nın, savaşın en sıcak anlarında resim yapma ihtimalinin düşük olması ve figüratif resimden ziyade manzaraya yönelmiş olması. Kentin farklı yerlerden

görünümleri, yanıp yıkılmış mahalle ve sokakları karşımıza çıkarken resmedilen bu yerlerin çoğunun günümüze ulaşmamış olması, resimlerin değerini bir kat daha arttırmaktadır.

Dolaşırken (Bu resmi at üzerinde çiziyorum), yürürken (Ben bu resmi yürürken çiziyorum), motorda yolculuk ederken (Bu resmi -denizde-motordan yapıyorum) resimler yapması, onun belgeleme tutkusunu gösterdiği gibi gördüklerini çabuk kavrayışını ve hızlı resmetme yeteneğini de ortaya koymaktadır. Diğer taraftan Çanakkale’de kaldığı yeri resmetmesi ve bir resme “Sevgili Çanakkale’den ayrılırken” diye not düşmesi, onun Çanakkale sevgisini ve geride bıraktığı anıları hissettirmektedir. Yağlı boya manzara resimleri arasında da Çanakkale olması ihtimal dahilindedir ama çok bilinen bir yer gösterilmediği ve resme isim verilmemiş olduğu takdirde bunu belirlemek zordur.

Bu resimleri dışında Mehmet Ali Bey’in, görevi nedeniyle Kilitbahir Kalesi’ndeki Sarıkule içine fresko olarak yaptığı Çanakkale Boğazı haritası, duvar resmi ve haritacılık bağlamında ilginç örneklerden biridir. Fatih Sultan Mehmet döneminde (1451-1481) inşa edilen Kilitbahir Kalesi içine Kanuni Sultan Süleyman döneminde (1520-1566) eklenen Sarıkule’nin iç duvarına, hafif eğimli bir yüzeye resmedilen haritada, tarih, imza ve yer adları belirtilmiştir. Mehmet Ali’nin bir Müstahkem Mevkii ressamı olarak savaş sırasında harita çizmekle görevlendirilmesi doğaldır.

Mehmet Ali Bey’in Çanakkale Boğazı haritası, aldığı eğitim ve Çanakkale’deki görevi doğrultusunda değerlendirilmelidir. Teknik açıdan bir duvar resmi olmakla birlikte bu bir haritadır; diğer taraftan da Türk duvar resmi içinde tek örnek olduğu söylenebilir. O dönemde haritacıların azlığı ve askerlerin bu işi üstlendiği düşünülürse Mehmet Ali Laga, asker ressamlarımız içinde, Balkan ve Çanakkale Savaşları’nda görevlendirilmesi ve Çanakkale Boğazı’nın kilit noktalarından olan ve savunma amaçlı inşa edilen Kilitbahir Kalesi’ndeki Sarıkule’nin iç duvarına böyle bir uygulama yapması açısından farklı bir yere sahiptir. Ayrıca 4’üncü Ağır Topçu Alay Komutanı Yarbay Mehmet Emin (Yazgan, 1876-1961) Bey, Sarıkule’yi kütüphane olarak kullandıklarını belirtmektedir. Bu da, haritanın işlevselliğini bir kat daha arttırmaktadır. Savaş

döneminde, kütüphanenin, komutanların toplantı ve karar alma yeri olarak kullanımında rol oynadığı düşünülebilir. Haritanın kullanımı açısından bakıldığında kağıt üzerinde olması yerine duvarda olması avantaj; nemli bir ortamda duvar resmi olması ise dezavantaj olarak görülebilir ki yine de günümüze ulaşması önemli bir kazançtır. Laga, bu haritayı ölçekli olarak yapmış, büyük ihtimal başka haritalardan yararlanmış, kullandığı renk ve gölgelendirmeyle dağlık kısımları ortaya çıkarmış, eğimli bir yüzeyde perspektifi verebilmiş, yer adlarını harita üzerine yazmış, tarih, imza ve ölçek bilgisine yer vermiştir.

Diğer taraftan bu süreçte, 1916 yılından itibaren düzenlenen Galatasaray Sergileri’ne 1923’ten 1946’ya kadar aralıklı olarak katılan Mehmet Ali, burada daha çok manzara resimlerini sergilemiştir. Bu manzaraların çoğu İstanbul’a aittir. Sonraki sırayı Bursa ve Çanakkale manzaraları almaktadır. Şişli Atölyesi ressamlarının 1918 yılında Viyana Üniversitesi salonlarında açtığı sergiye Mehmet Ali de resimlerini göndermiştir. Sergi kataloğunda Laga Bey olarak ismi geçen Mehmet Ali’nin resimleri, 79-87 arasında numaralandırılmış olup Çanakkale’yi konu almaktadır.

Çanakkale Savaşı’ndan sonra tekrar Kuleli Mektebi’ndeki resim öğretmenliğine dönen Mehmet Ali, 1924 yılında Bursa Askerî Lisesi resim öğretmenliğine nakledilmiştir. Sonuçta, savaşlar nedeniyle çeşitli kesintilere uğrasa da 1911-1924 yılları arasında Mehmet Ali’nin Kuleli’de resim öğretmeni olduğu anlaşılmaktadır. 1924-1927 arasında ise Mehmet Ali, Bursa İkinci (Askerî) Lisesi’ne resim öğretmeni olmuştur. 1927 yılında İstanbul-Halıcıoğlu Askerî Lisesi resim öğretmenliğine beca-yış (karşılıklı yer değiştirme) ile geçmiş ve 1930 yılında da yaş haddinden emekliye ayrılmıştır. Belgelere göre emekli olduğu kurum, Bursa Askerî Lisesi olmasına rağmen Halıcıoğlu Askerî Lisesi’nden tekrar Bursa Askerî Lisesi’ne döndüğüne dair bir bilgi yoktur. Dolayısıyla görev yerinin, beca-yış ile değişmesi, bağlı olduğu kurumun aynen kalması ihtimalini düşündürmektedir. Mehmet Ali’nin emeklilik belgesini imzalayanlar Gazi M. Kemal (Atatürk, 1881-1938), İsmet (İnönü, 1884-1973) ve M. Abdülhalik (Renda, 1881-1957)’tir. Başka bir deyişle dönemin Cumhurbaşkanı, Başbakanı ve Milli Savunma Ba-

kanı bu belgeyi imzalamıştır.

Mehmet Ali Laga'nın emekliliğinden ölümüne kadar geçen süre içinde (1930-1947) neler yaptığı hakkında pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Güngör Tekçe, Laga'nın emekli olduktan sonra Şeyh Zafir Konağı'nda yaşadığını söylerken Güner Ener, ressamın 1940'lı yıllarda hâlâ orada yaşadığını anlatmaktadır. Bir yandan Beşiktaş-Akaretler'deki özel atölyesinde ve Büyükkada'da resim çalışmalarını sürdüren Laga'nın, bu dönem içinde belli bir süre Güzel Sanatlar Akademisi'nin İdari İşler Müdürlüğünü fahrî olarak yürüttüğü çeşitli kaynaklarda yazmaktadır. 1930'larda, Beşiktaş'taki atölyesinde hocası Mehmet Ali Laga'yı ziyaret eden Nüzhet İslimiyeli, ressamın, paraya gereksinimi olmadığından akademideki bu görevi fahrî olarak üstlendiğini belirtmektedir.

Osmanlı Ressamlar Cemiyeti'nden sonra Güzel Sanatlar Birliği ve 1944 yılında Ankara'da kurulan Emekli Ressam Subaylar Derneği'nin çalışmalarına da katılan Mehmet Ali Laga, bu grupların resim sergilerinde eserleriyle yerini almıştır. Laga, yaşadığı sürece kişisel sergi açmamıştır; ressamın hiçbir zaman para karşılığında resmini satmak istememesi, kişisel sergi açmaya itibar etmemesinin sebeplerinden biri olarak görülebilir. Nurullah Berk, Laga'nın sergilere katılmayıp Beşiktaş'taki atölyesinde münzevi bir hayat yaşadığını; dürüst, asil, hırs ve şöhret peşinde olmayan biri olarak sanat dedikodularının dışında kalıp resimlerini göstermekten kaçındığını dile getirmiştir. Laga'nın, Emekli Ressam Subaylar Derneği'nin 1945 yılındaki sergisine katıldığı ve sergilenen 27 tablosundan 9'unun Bursa, 18'inin İstanbul manzarası olduğu görülmektedir. Ulaşılabilen kaynaklar bağlamında, 30'dan fazla eserle katıldığı son serginin, yine aynı derneğin 1947 Ocak ayındaki sergisi olduğu anlaşılmaktadır.

Mehmet Ali Laga'nın ölüm ilanı, 2 Eylül 1947 Salı tarihli Cumhuriyet ve Vatan gazetelerinde karşımıza çıkmaktadır. İki ilanın metni aynıdır; merhum Şeyh Zafir Efendi hafidi ve tanınmış ressamlarımızdan Mehmet Ali Laga'nın, aynı gün Beşiktaş-Yıldız caddesindeki Zafir Konağı'ndan alınarak Beşiktaş Sinanpaşa Camii'ndeki ikinci namazından sonra Yahya Efendi'deki aile kabristanına defnedileceği yazılmıştır. Laga'nın ölümünün ardından Ali Sami Boyar (1880-1967), Vatan gazetesinde bir yazı

yayınlanmış; Laga'yı kısaca tanıtarak üslubu ve son katıldığı sergi hakkında bilgi vermiştir. Anlaşılan odur ki sergiyi gezen dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, Laga'nın resimleri ile ilgilenmiş ve övgüde bulunmuştur.

Mehmet Ali Laga'nın ölümünden sonra onun adına, başta Ankara olmak üzere İstanbul ve İzmir'de çeşitli sergiler düzenlenmiştir. Bugün Laga'nın resimleri, çeşitli müzeler (İstanbul Resim ve Heykel Müzesi, Ankara Resim ve Heykel Müzesi, Çanakkale Deniz Müzesi) ve özel koleksiyonlarda (İş Bankası, Ziraat Bankası, Halk Bankası, Milli Kütüphane, Naci Terzi, Naci Yatıkaya, Uğur Yatıkaya, Haluk Perk vb.) bulunmakta olup müzayedelerde satışa sunulmaktadır. Müzayedelere bakıldığında birçok Laga resminin zaman içinde çeşitli koleksiyonlara dağıldığı ayrıca Laga'nın, resimlerinde çeşitli teknikleri uyguladığı; eskizlerden karakaleme, sulu boyadan yağlı boyaya, natürmortlardan manzaraya, figüratif resimlerden portrelere geniş bir yelpazede çalıştığı anlaşılmaktadır. Buna rağmen en bilinen resimleri, karakalem ve yağlıboya yaptığı manzaralarıdır. Ama Sultan Abdülhamid dahil çeşitli kişilerin portrelerini de yaptığı; hatta askerî ve günlük hayattan figüratif kompozisyonlar resmettiği görülmektedir.

Asker ressamlardan olan Mehmet Ali Laga, resimlerinde Hoca Ali Rıza üslubundan Çallı Kuşağı'na doğru bir üslupsal gelişim göstermektedir. Tam bu geçiş döneminde diğer Türk ressamları, hatta asker ressamlar gibi çalışan Laga, diğer bazı ressamların tersine Sanayi-i Nefise Mektebi'ne devam etmemiş ve yurtdışında resim eğitimi almamıştır. Bununla birlikte Sofya'da kaldığı süre içinde Bulgar resim örneklerini görmüştür. Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi'nin 15'inci sayısındaki Sami Yetik'in Sanayi-i Nefise Mektebi için-5 başlıklı yazısında, "arkadaşım" olarak bahsettiği ve düşüncelerine yer verdiği kişi, Mehmet Ali (Laga) olmalıdır. Buna göre Mehmet Ali'nin Sofya'daki akademiye, Bulgar resim örneklerini tanıdığı, Ivan Mirkvička (1856-1938) ve Anton Mitov gibi sanatçıların bizde olmadığını belirttiği, bizim için de milli sanatı ve milli ressamı gerekli gördüğü, Osman Hamdi Bey (1842-1910)'in kurduğu akademiye ve hocalarını eleştirdiği anlaşılmaktadır. Adı geçen Bulgar ressamı ve Jaroslav Vesin (1860-1915), milli sanat

örnekleri vermişler; resimlerinde Bulgar halkının yaşamından sahneleri ele aldıkları gibi savaş resimleri de yapmışlardır. Özellikle Bulgaristan'daki milliyetçi ruh, o dönem Osmanlı aydınlarının çabasıyla ülkede oluşturulmaya çalışılmakta; aralarında Mehmet Ali'nin de bulunduğu ressamlar bu yolda ilerlemek istemekte, yazıları ve resimleri ile buna destek vermeye çalışmaktadır.

Mehmet Ali Laga, resimlerinde, gerçekçi ve belgeleyici yaklaşımdan empresyonist anlayışa doğru ilerlemiştir. Zaman zaman duygusal eğilimiyle pitoresk konulara yönelmiştir. Laga, yaşamı boyunca bulunduğu şehirlerde, benzer mekanlara ve kompozisyonlara yönelmiştir. Edirne, Sofya, Çanakkale, Bursa ve İstanbul'da tarihî ve doğal güzellikleri ele almış, bizzat görerek resmetmiştir. Yaşadığı tüm olumsuz ve zorlu şartlara rağmen resim yapmayı sürdüren Laga, belki de bu şekilde kendinde güç bulmuş ve hayata tutunmuştur. Özellikle doğaya yönelerek güzellikleri yakalamış, sükuneti ve huzuru bulmuştur. Ressamlığından gurur ve mutluluk duyduğu şu sözlerinden anlaşılmaktadır:

“Sin-i sabavetimden beri resim sanatına olan kabiliyet ve istidadım dolayısıyla muallimlerim tarafından takdir edilerek hususi dersler sayesinde arkadaşlarım arasında ressam olmağa kesb-i istihkak edecek derecede temayüz etmiş olduğumdan memleketimizde ressam olarak tanınmış ve memleketin sanat hayatında kendi tabiri ile Sanayi-i Nefise Birliği resim şubesinin heyet-i azasından bulunmakla memlekette sanat hayatında naçiz bir mevkie işgal etmekteyim”

Mehmet Ali Laga'nın bu sözlerinde belirttiği “hususî ders”, Fausto Zonaro'dan almış olduğu özel dersler olmalıdır. Mehmet Ali, el yazısı ile yazdığı belgelerden birinde üç sene Zonaro'nun atölyesine devam ettiğini belirtmiştir. Belge tarihinden ve iki ressamın hayatından yola çıkarak bu yılları, 1906-1910 yılları arasına tarihlendirmek mümkündür. Hoca Ali Rıza ve Zonaro birlikte birkaç görevde çalıştığı gibi Hoca Ali Rıza, Celal Esad Arseven ile birlikte Zonaro'nun atölyesine devam etmiştir. Dolayısıyla Hoca Ali Rıza, Laga ile Zonaro'nun tanışmasında etkili olmuş olabilir ve başka ortak çevrelerde bulundukları da düşünülebilir. Kaldı ki Zonaro ile Hoca Ali Rıza'nın birbirlerinin portrelerini yapmaları, Hoca Ali Rıza'nın Laga'nın portresini de

yapması, tanışıklıklarının göstergesidir. Üç ressamın resim konuları, üslupları ve doğa karşısında çalışmaları ortak özelliklerindendir. Arşivdeki belgelerde Mehmet Ali, ayrıca Sanayi-i Nefise Madalyası (1897) aldığını; yabancı dil bilmediğini, buna karşılık Şark musiki bilgisi olduğunu, tanbur çaldığını ve bekâr olup çocuğu olmadığını belirtmektedir. Ali Sami Boyar da Laga'nın, resimleri başında tanburunu çok tatlı bir şekilde çaldığını dile getirmektedir.

Sami Yetik'in şeyda-yı sanat (sanat aşığı) olarak nitelendirdiği Mehmet Ali Laga, küçük yaşlarından ölümüne kadar her koşulda, her yerde resim yapmış; para kazanmak amacıyla değil bunu istediği için yapmıştır. Resim onun için yaşam biçimi olmuş, bununla nefes almıştır. İmkânları elverdiğince resimde kendini geliştirmiş, sanat çevrelerine girmiş ve öğrenciler yetiştirmiştir. Tüm bunlar sonucunda, hem asker ressam olarak hem de Çallı Kuşağı ressamlarından biri olarak Türk tarih ve resim sanatında önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Kaynakça

- Aksu, İbrahim. Dönem Dönem Eski Çanakkale Kartpostalları ve Fotoğrafçıları. Çanakkale: Olay Gazetesi, 2003.
- Berk, Nurullah. Türkiye’de Resim. İstanbul: Güzel Sanatlar Akademisi, 1943.
- Boyar, Pertev. Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti Devirlerinde Türk Ressamları: Hayatları ve Eserleri. Ankara: Jandarma Basımevi, 1948.
- Çetin, Mustafa İzzet. Ressam Mehmet Ali Laga ve Çanakkale Resimleri. Çanakkale, 1988.
- Elibal, Gültekin. Atatürk ve Resim-Heykel. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1973.
- Ener, Güner. “Has Semt: Beşiktaş”. İstanbul Dergisi. 1995, sayı 15;100-107.
- İslimyeli, Nüzhet. Asker Ressamlar ve Ekoller. Ankara: Asker Ressamlar Sanat Derneği, 1965.
- İslimyeli, Nüzhet. Yaşam Öyküm. Ankara: T.C.Kültür Bakanlığı, 1999.
- İslimyeli, Nüzhet. Suluboya Resim Sanatı Tarihi. Ankara: T.C.Turizm ve Kültür Bakanlığı, 2005.
- Şerifoğlu, Ömer Faruk. “Bir Ustanın Müjdecisi Sayfalar”. Sanat Dünyamız. 2003, sayı 86; 118-121.
- Şerifoğlu, Ömer Faruk, Elvan Topallı, İlona Baytar, Kamil Büyüker. Vefatının 75.Yılında Mehmet Ali Laga Asker ve Ressam, İstanbul: Zeytinburnu Belediyesi, 2022.
- Tansuğ, Sezer. “Laga, Mehmet Ali”. Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, İstanbul: YEM Yayınları, 1997, 2, 1087.
- Tekçe, Güngör. Zafir Konağında Bir Tuhaf Zaman. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.
- Topallı, Elvan. “Yeni Bilgiler Işığında Ressam Mehmet Ali Laga”. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2008, sayı 14; 45-70.
- Topallı, Elvan. “Esir Asker Ressam Mehmet Ali Laga’nın Fırçasından 1913 Sofya’sı”. Samsun: Mübadele ve Balkan Türk Kültürü Araştırmaları Derneği, 2008, 161-172.
- Topallı, Elvan. “Ressam Mehmet Ali Laga’nın Askeri Safahatı ve Savaş Ressamlığı”. Çanakkale: Onsekiz Mart Üniversitesi, 2010, 175-185.
- Topallı, Elvan. “Çanakkale Mevki-i Müstahkem ressamlığına tayin edildim...”. Çanakkale 1915. 2010, Özel Sayı; 220-226.
- Topallı, Elvan. “Turkish prisoner of war in 1913’s Sofia: Military Artist Mehmet Ali Laga (1878-1947)”. Veliko Tarnovo: St.Cyril and St.Methodius University of Veliko Tarnovo, 2011, 2, 228-238.
- Topallı, Elvan. “Müstahkem Mevkii Ressamı Mehmet Ali Laga’nın Çanakkale Boğazı Haritası”. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2012, 2, 779-787.
- Topallı, Elvan. “Asker Ressam Mehmet Ali Laga’nın Bursa Yılları ve Bursa Resimleri”. Bursa: James Cook University RMIT University Uludağ University, 2012, 1-12.
- Topallı, Elvan. “Asker Ressam Mehmet Ali Laga’nın Günyüzüne Çıkmamış Bir Tablosu: Sadabad Sefası” (A Recently Discovered Painting of Mehmet Ali Laga: Sadabad Sefası). Girit-Rethymno: University of Crete, 2014, 1108-1120.
- Topallı, Elvan. “Fausto Zonaro’nun Tablolarında Margarethe Fehim Tasvirleri”. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2021, sayı: 43; 851-904.
- Yasa Yaman, Zeynep. (1994). “Laga, Mehmet Ali”. Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1994, 5, 177.
- Zihnioğlu, Yaprak. (Haz.). Osmanlı Ressamlar Cemiyeti Gazetesi 1911-1914. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2007.
- T.C. Milli Savunma Bakanlığı Genel Arşiv Müdürlüğü’ndeki Binbaşı Mehmet Ali’ye ait arşiv dosyası : 1326 (1910) senesine ait nüfus tezkeresinin sureti, Mehmet Ali’nin kıdemli yüzbaşılığa terfi olunması için verdiği 1332 (1916) tarihli dilekçe, 1334 (1918) senesine ait sicil kağıdı, 1340 ((1924) senesinde Bursa İkinci Lisesi’nde yazılan sicil kağıdı, 1341 (1925) senesinde Bursa Askeri Lisesi’nde yazılan sicil kağıdı, 1926 senesine ait sicil kağıdı, 1927 senesinde Halıcıoğlu Askeri Lisesi’nde yazılan sicil kağıdı, 1927 senesinde Halıcıoğlu Askeri Lisesi’nde yazılan tercüme-i hal kağıdı, Mehmet Ali’nin emekliliğine dair, Reisicumhur Gazi M.Kemal’in tasdik ettiği 12.7.1930 tarihli belge, M.M.V.Tekaüt Şubesi’nden verilen 20.8.1930 tarihli belge.

Atıf

Topallı, Elvan. “Mehmet Ali Laga”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, İstanbul: Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8), 2022.

Elvan Topallı, “Mehmet Ali Laga”, Çanakkale Savaşları Ansiklopedisi, Ed. Murat Karataş, Çanakkale Savaşları Enstitüsü Yayını (ISBN: 978-605-80897-7-8), İstanbul 2022.